

УЧАСТЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У КРЕДИТУВАННІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

© 2014 ДИБА О. М., ПОЛІЩУК Є. А., ГЕРНЕГО Ю. О.

УДК 336.77.067

Дибя О. М., Поліщук Є. А., Гернего Ю. О. Участь небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів

У статті викладені основні результати дослідження небанківських фінансових установ як кредиторів інноваційних проектів. На основі аналізу їх інвестиційної діяльності було визначено їх місце та роль у фінансуванні інновацій. Здійснено також порівняльну характеристику банків та небанківських фінансових установ як кредиторів інновацій і обґрунтовано їх необхідність. На основі статистичних даних охарактеризовано сучасний стан небанківських фінансових установ на ринку кредитування інноваційних проектів та здійснено прогноз щодо подальшого їх функціонування та статусу за песимістичним, реалістичним та оптимістичним сценарієм. Аби досягти рівня реалістичного сценарію розвитку небанківських фінансових установ в інноваційних проектах нами було запропоновано план організації участі небанківських фінансових установ в інноваційних проектах. Кредитування інноваційних проектів небанківськими посередниками має не стільки комерційний, скільки соціальний ефект, оскільки їх реалізація поступово підіймає країну на якісно новий техніко-технологічний рівень. Раніше значну увагу приділяли банкам як основним учасникам кредитора, лишаючи небанки осторонь. У роботі розкрито переваги участі небанківських фінансових установ над банками, що є цінним з огляду на розвиток цього питання у царині фінансової науки. Перспективним напрямом є дослідження банків та небанківських фінансових установ як конкурентів на ринку кредитування інноваційних проектів.

Ключові слова: небанківська фінансова установа (організація, інститут), кредитування інноваційних проектів, інструменти участі у кредитуванні інноваційних проектів

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 10.

Дибя Олександр Михайлович – докторант, кафедра банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: 063duba@ukr.net

Поліщук Євгенія Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, кафедра банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: yivga_83@ukr.net

Гернего Юлія Олександрівна – аспірант, кафедра банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: julia13ctasa@yandex.ru

УДК 336.77.067

UDC 336.77.067

Дибя А. М., Полищук Е. А., Гернего Ю. А.

Участие небанковских финансовых организаций в кредитовании инновационных проектов

В статье изложены основные результаты исследования небанковских финансовых учреждений в качестве кредиторов инновационных проектов. На основе анализа их инвестиционной деятельности были определены их место и роль в финансировании инноваций. Осуществлена также сравнительная характеристика банков и небанковских финансовых учреждений как участников инновационных проектов. На основе статистических данных охарактеризовано современное состояние небанковских финансовых учреждений на рынке кредитования инновационных проектов и осуществлен прогноз относительно дальнейшего их функционирования и статуса по пессимистическому, реалистическому и оптимистическому сценариям. Чтобы достичь уровня реалистического сценария развития небанковских финансовых учреждений в инновационных проектах нами был предложен план организации участия небанковских финансовых учреждений в инновационных проектах. Кредитование инновационных проектов небанковскими посредниками имеет не столько коммерческий, сколько социальный эффект, поскольку их реализация постепенно поднимает экономику страны на качественно новый технико-технологический уровень. Раньше ученые значительное внимание уделяли банкам как основным кредиторам, оставляя небанки в стороне. В работе раскрыты преимущества участия небанковских финансовых учреждений перед банками, что представляется ценным с точки зрения развития этого вопроса в пространстве финансовой науки. Перспективным направлением является исследование банков и небанковских финансовых учреждений как конкурентов на рынке кредитования инновационных проектов.

Ключевые слова: небанковское финансовое учреждение (организация, институт), кредитование инновационных проектов, инструменты участия в кредитовании инновационных проектов

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 10.

Duba O. M., Polishchuk Ye. A., Gernego I. O. Participation of non-banking financial organisations in crediting innovation projects

The article describes main results of study of non-banking financial institutions as creditors of innovation projects. Based on the analysis of their investment activity, the article identifies their place and role in financing innovations. The article also compares banks and non-banking financial institutions as participants of innovation projects. On the basis of statistical data it characterises the modern state of non-banking financial institutions in the market of crediting innovation projects and forecasts their further functioning and status by pessimistic, realistic and optimistic scenarios. In order to achieve the level of realistic scenario of development of the non-banking financial institutions in innovation projects, the article offers a plan of organisation of participation of non-banking financial institutions in innovation projects. Crediting innovation projects by non-banking intermediaries has not only commercial but mostly social effect, since their realisation gradually brings the country's economy to a qualitatively new technical and technological level. Earlier, scientists paid significant attention to banks as main creditors, leaving non-banks aside. The article shows advantages of participation of non-banking financial institutions compared to banks, which seems valuable from the point of view of development of this issue in the financial science environment. The prospective direction here is a study of banks and non-banking financial institutions as competitors in the market of crediting innovation projects.

Key words: non-banking financial institution (organisation), crediting innovation projects, instruments of participation in crediting innovation projects

Pic.: 3. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 10.

Duba Olexandr M. – Candidate on Doctor Degree, Department of Investment Banking, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

Email: 063duba@ukr.net

Дыба Александр Михайлович – докторант, кафедра банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: 063duba@ukr.net

Полищук Евгения Анатольевна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, кафедра банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: yivga_83@ukr.net

Гернего Юлия Александровна – аспірант, кафедра банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: julia13ctasa@yandex.ru

Polishchuk Yevgeniia A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Investment Banking, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

Email: yivga_83@ukr.net

Gernego Iuliia O. – Postgraduate Student, Department of Investment Banking, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

Email: julia13ctasa@yandex.ru

Постановка проблеми. В умовах сучасності запорукою конкурентоспроможності суб'єкта господарювання є систематична інноваційна діяльність. Зокрема, поширеним є здійснення інноваційної діяльності у формі інноваційного проекту. Для успішної реалізації інноваційного проекту необхідним є забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів. Необхідно звернути увагу на знаряддя та засоби залучення фінансових ресурсів з певного джерела. Одним із основних джерел фінансування, поряд із власними коштами суб'єкта господарювання, вважаємо кредит.

Досить часто можливості отримання кредиту ототожнюють з фінансовими ресурсами банків. Проте, для задоволення зростаючих потреб інноваційно активних суб'єктів господарювання, фінансових ресурсів банків може виявитися недостатньо. Зокрема, у більшості країн світу спостерігаємо розвиток ринку небанківських фінансових установ. Важливо звернути увагу на перспективи кредитування вітчизняних інноваційних проектів за рахунок ресурсів небанківських фінансових установ, які нині слабо досліджені з огляду на їх участь у інноваційних проектах.

Тож **метою** статті є аналіз діяльності небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів для подальшого виявлення їх проблем та надання рекомендацій щодо поліпшення їх участі у процесі інвестування коштів.

Аналіз останніх джерел. Фінансування інноваційної діяльності фінансовими посередниками було розглянуто у роботах зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких варто виокремити праці О. С. Бадзим, Т. І. Галецької, А. Р. Древуша, Н. І. Подольчак, Е. Уайта, О. І. Юрчик. Втім, вони розглядали участь окремо взятої небанківської фінансової установи в інноваційному проекті. Дехто досліджував фінансування інноваційних проектів тільки банками. На жаль, лишаються відкритими питання щодо рекомендацій з організації участі небанківських фінансових установ. Це й зумовило вибір теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Взагалі у правовому аспекті фінансові установи поділено на дві групи. Це банки та небанківські фінансові установи (кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг) [1].

Слід зауважити, що в структурі джерел фінансування інноваційної діяльності в економіці України у 2011 р. кредит складав 38,3 %, у 2012 р. – 21,0 % [2]. У більшості випадків у вітчизняній економіці під кредитом мають на увазі саме банківський кредит. Незважаючи на зазначене, виникає необхідність поступового становлення та розвитку національного ринку небанківських фінансових установ. Зокрема, це створить основи для зростання перспектив кредитування інноваційних проектів. Серед небанківських фінансових установ, які беруть участь у реалізації інноваційного проекту, вважаємо доцільним розглянути лізинг, факторинг, форфейтинг та андерайтинг (рис. 1).

Вважаємо, що серед небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційного проекту важливу роль відіграють лізингові компанії. Лізинг може слугувати ресурсом для якісного оновлення обладнання та устаткування. Це дозволить підвищити технологічний рівень виробництва, що слугуватиме базою для розвитку інноваційного проектування, збільшення можливостей виробництва інноваційної продукції. Необхідно зауважити, що в Німеччині у 2011 р. 34 % респондентів ставить лізинг на перше місце в структурі джерел фінансування, 27 % – на друге. На противагу цьому інвестиційному кредиту перевагу надають 28 % респондентів, на друге місце у структурі джерел фінансування його ставить 18 % [3].

Вітчизняний ринок лізингових послуг заснований переважно на можливостях банків. Серед гравців на ринку лізингових послуг названі «Райффайзен Лізинг Аваль», «ВАБ Лізинг», «ING Лізинг Україна» [4, с. 262]. Перші вітчизняні лізингові компанії, зокрема «Аваль-лізинг», Фінансово-лізинговий дім та «Укресімлізинг», виникли на базі та завдяки зусиллям банків [5, с. 393]. Це пояснюється банкоцентричним характером вітчизняного кредитування, доводить недостатній рівень розвитку небанківських фінансових установ.

Можливості вітчизняних лізингодавців значно відстають від рівня лізингових послуг фінансових установ у розвинутих країнах світу. Згідно з даними Європейської асоціації лізингу, Українське об'єднання лізингодавців у 2012 р. займало лише 0,22 % європейського ринку лізингових послуг (табл. 1) [6].

Але підвищення ефективності реалізації інноваційних проектів у розвинутих країнах світу пов'язане не лише з лізингом. Інструментами участі небанківських фінансо-

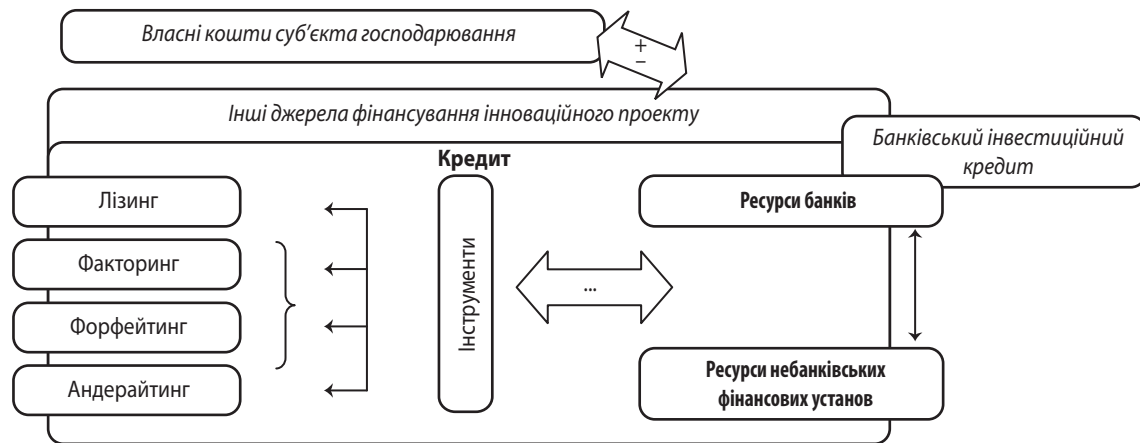

Рис. 1. Небанківські фінансові установи у кредитуванні інноваційного проекту*

* Джерело: складено авторами самостійно

Таблиця 1

Місце національних асоціацій на європейському ринку лізингових послуг*

№ з/п	Країна	Національна асоціація лізингодавців	Частка на європейському лізинговому ринку, %
1	Німеччина	DE Bundesverband Deutscher Leasing Unternehmen e.V. BDL	17,82 %
2	Велика Британія	UK Finance and Leasing Association – FLA	17,71 %
3	Франція	FR Association française des Sociétés Financières – ASF	12,04 %
4	Росія	RU United Leasing Association – ULA	7,77 %
5	Італія	IT Associazione Italiana Leasing - ASSILEA and ANIASA	7,34 %
31	Україна	UA Ukrainian Union of Lessors – UUL	0,22 %

* Джерело: складено авторами на основі [6]

вих установ у процесі реалізації інноваційного проекту є факторинг, форфейтинг та андерайтинг. Проте вітчизняні ринки форфейтингу та андерайтингу перебувають на стадії становлення. Так, учасником Міжнародної асоціації форфейтингу від України є лише ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» [7]. Операціями з розміщення ринкових облігацій в останні роки займалися такі банки, як: Альфа-Банк Україна, Укрсоцбанк, УкрСиббанк, Райффазен Банк Аваля, ING Wholesale Banking [8]. Варто зазначити, що, наприклад, у США 13 % суб'єктів господарювання скористалися послугою андерайтингу [9]. У Швеції існує орієнтація андерайтингових компаній на потреби машинобудування та суднобудування. Вітчизняний ринок факторингу за оцінками Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг перебуває на етапі зростання, згідно з дослідженнями компанії «Арма Факторинг», його загальний об'єм у 2011 р. становив 1,5 млрд євро [10]. Для України вважаємо перспективним формування небанківських фінансових установ відповідного профілю, які спеціалізуються на фінансуванні пріоритетних галузей інноваційного проектування.

З наведеного вище аналізу можна зробити висновок, що результативність реалізації інноваційних проектів перебуває в тісному зв'язку з тенденціями розвитку джерел та інструментів кредитування. Для економіки України нами зроблено реалістичний (1), оптимістичний (2) та пе-

симістичний (3) прогнози участі небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів (рис. 2)

Реалістичним вважаємо прогноз (1 на рис. 2), згідно з яким вітчизняні небанківські фінансові установи поступово залучаються до процесу кредитування інноваційних проектів. Виходячи із сучасних тенденцій, інструменти для залучення кредиту спочатку реалізуватимуться за рахунок ресурсів банків. Проте ресурси небанківських фінансових установ будуть поступово нарощуватись. Це дозволить створити додаткове фінансове підґрунтя для розвитку інноваційного проектування та підвищення ефективності процесу кредитування інноваційних проектів. Оптимістичним (2 на рис. 2) вважаємо прогноз, за яким банки та небанківські фінансові установи будуть мати рівноцінні ресурси для кредитування інноваційних проектів. Проте, зважаючи на існуючі тенденції розвитку вітчизняних небанківських фінансових установ, швидке зростання обсягів їх ресурсів є практично неможливим. Песимістичним (3 на рис. 2) вважаємо прогноз, згідно з яким ресурси банків значно переважатимуть ресурси небанківських фінансових установ. У такому випадку суб'єкти господарювання, що реалізують інноваційний проект, втрачають потенційний фінансовий ресурс. У зв'язку з недостатнім рівнем фінансового забезпечення інноваційних проектів, є імовірним сповільнення тенденцій розвитку інноваційного проектування.

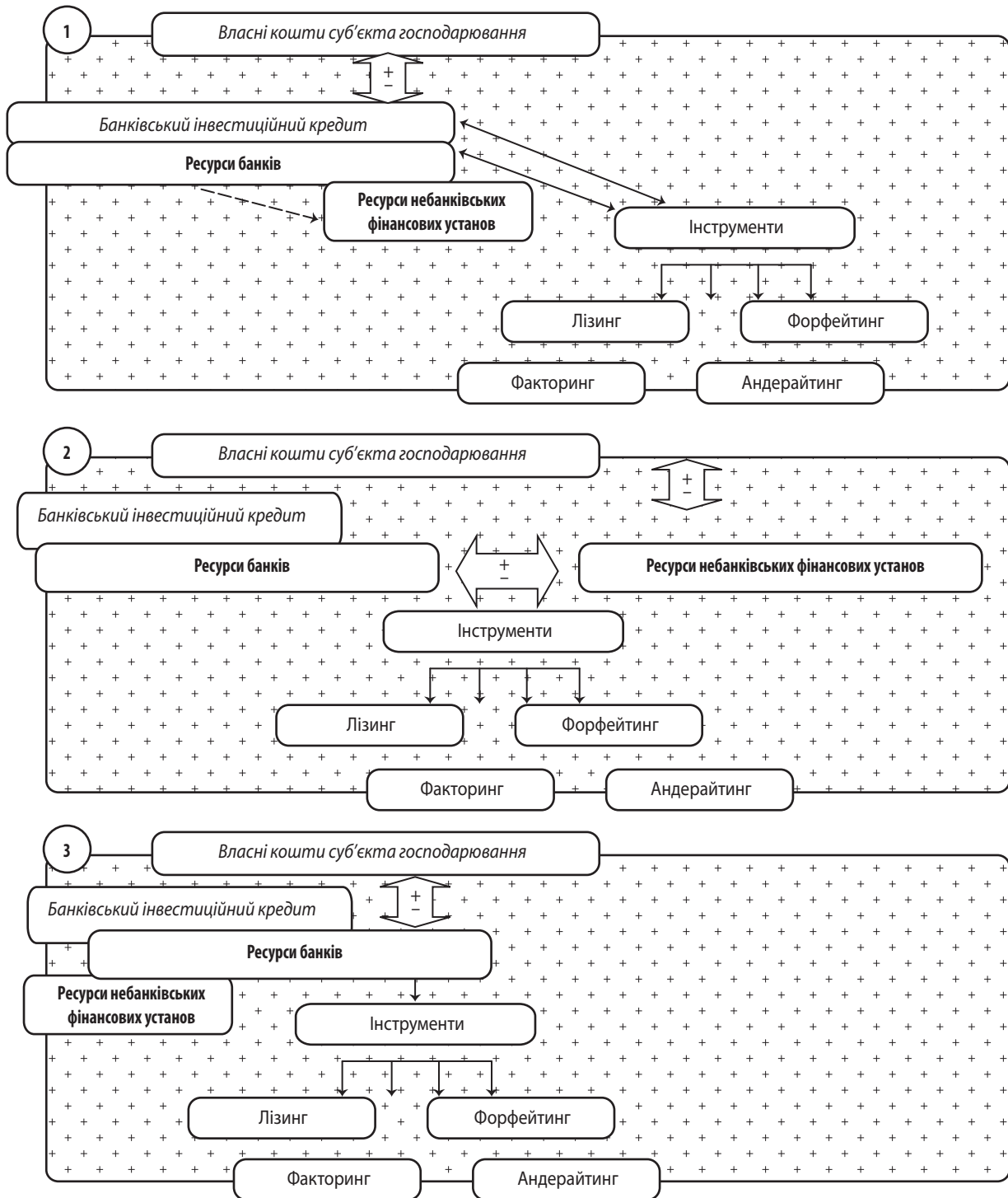

Рис. 2. Прогнози участі небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів економіки України*

* Джерело: складено авторами самостійно

Вважаємо, що для підтримки реалістичного прогнозу участі небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів економіки України необхідно розробити план організації даних процесів (рис. 3). Вважаємо, що на початковому етапі варто проаналізувати існуючі тенденції розвитку небанківських фінансових установ, розглянути можливості кредитування за рахунок їх фінансових ресурсів. Для цього необхідно узагальнити інформацію стосовно результатів діяльності небан-

ківських фінансових установ. Доцільно створити комісію для збору інформації та співставлення результатів діяльності небанківських фінансових установ різного профілю. Необхідно сформувати універсальні форми звітності для вітчизняних небанківських фінансових установ. Це дозволить побачити загальну картину впливу небанківських фінансових установ за рахунок різних інструментів на результативність процесу кредитування інноваційних проектів.

Рис. 3. План організації участі небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів економіки України*

* Джерело: складено автором самостійно

Аналіз узагальнених результатів діяльності небанківських фінансових установ дозволяє перейти до регулювання тенденцій їх розвитку. Зокрема, за результатами сформованого рейтингу небанківських фінансових установ, можливо оцінити потенціал для їх подальшої діяльності. Важливо оцінити співвідношення ресурсів банків і небанківських фінансових установ, які можуть бути спрямовані на цілі кредитування. З огляду на поточну ситуацію, вважаємо необхідним розробити програми співробітництва банків і небанківських фінансових установ. Зокрема, варто звернути увагу на зосередженні основних інструментів участі фінансових установ у процесі кредитування в банківському секторі. Тому важливо обрати небанківські фінансові установи, які мають досвід і перспективи участі в процесі кредитування.

З метою участі небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів, потрібно визна-

читися з пріоритетами та можливостями інноваційної діяльності в національній економіці. В процесі вибору інноваційних проектів для кредитування за посередництвом інструментів небанківських фінансових установ рекомендуємо звернути увагу на їх роль для подальшого розвитку національної економіки. Важливо оцінити динаміку ділової активності та наявність достатнього обсягу власних фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. Вважаємо доцільним сформувати національну базу пріоритетних інноваційних проектів, що дозволить спростити процедуру їх вибору небанківськими фінансовими установами.

В результаті кредитування інноваційних проектів за рахунок ресурсів небанківських фінансових установ варто зупинитися на результативності даного процесу. Тобто, важливий систематичний контроль за результатами застосування інструментів участі небанківських фінансових установ у процесі кредитування інноваційних проектів.

Для цього необхідно визначитися з єдиною формою звітності для небанківських фінансових установ різних напрямів діяльності. Рекомендуємо на державному рівні створити фонд стимулювання небанківських фінансових установ. У результаті систематичного моніторингу результатів кредитування інноваційних проектів за рахунок ресурсів небанківських фінансових установ, можна розглянути варіант надання пільг небанківським фінансовим установам із найкращими результатами діяльності. Вважаємо, що це сприятиме подальшому зростанню можливостей для кредитування інноваційних проектів за рахунок ресурсів небанківських фінансових установ. Це в свою чергу дозволить посилити кредитну та інноваційну складові розвитку економіки України.

Висновки. Отже, в результаті обґрунтування основних інструментів участі небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів можемо зробити наступні висновки:

- зростання потреб суб'єктів господарювання, які реалізують інноваційний проект, потребують систематичного залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів;
- поряд із власними коштами суб'єкта господарювання варто звернути увагу на джерела та інструменти залучення кредиту;
- альтернативою традиційному банківському інвестиційному кредиту вважаємо лізинг, факторинг, форфейтинг та андерайтинг;
- на сьогодні спостерігаємо обмежені можливості вітчизняних небанківських фінансових установ для участі в процесі кредитування інноваційних проектів;
- прогноз, згідно з яким відбудеться поступове залучення небанківських фінансових установ до процесу кредитування інноваційних проектів, вважаємо реалістичним; оптимістичний прогноз передбачає рівноцінну участь банків і небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів; песимістичний прогноз характеризує відсутність кредитування інноваційних проектів за рахунок ресурсів небанківських фінансових установ, що значно обмежує можливість розвитку інноваційного проектування;
- реалізація реалістичного прогнозу можлива лише на основі організації особливостей використання інструментів участі небанківських фінансових установ у процесі кредитування інноваційних проектів, що передбачає аналіз, регулювання та контроль за їх діяльністю.

Участь небанківських фінансових установ у процесі кредитування інноваційних проектів є необхідною. Проте зазначений процес є досить складним, що пояснюється недостатнім досвідом і ресурсами небанківських фінансових установ. Зокрема, важливим є врахування можливостей використання різноманітних інструментів участі небанківських фінансових установ у кредитуванні інноваційних проектів. Це доводить необхідність регулювання даних процесів із метою подальшої результативної реалізації інноваційних проектів у національній економіці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: закон України від 23 жовтня 2013 № 2664-14 [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/page>
2. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України. – К.: НІСД, 2013. – 71 с.
3. Jahresbericht 2010 – 2011. Bundesverband Deutscher Leasing Unternehmen. – 2011. – 56 p.
4. Бадзим О. С. Лізинг комерційної нерухомості як альтернатива банківському фінансуванню / О. С. Бадзим, А. Р. Древуш // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №3(129) – С. 258–266.
5. Галецька Т. І. Лізинг в Україні: історичний аспект виникнення та становлення / Т. І. Галецька // Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 15. – С. 390–397.
6. Leaseurope. The voice of leasing and automotive rental in Europe. Annual survey, 2013. – 9 p.
7. International forfeiting association (IFA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forfaiters.org/about/regional/ceeurope/>
8. Український банківський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://banker.ua/bank_news/banks/2008/08/27/1180432398/
9. London company market statistics report. International underwriting association. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iaa.co.uk/UA_Test/Documents/Statistics/London_Company_Market_Statistics_Reports/London_Company_Market_Statistics_Report_2011.aspx
10. Інвест-газета [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.investgazeta.net/finansy/factoring-v-ukraine-162572/>

REFERENCES

- Badzym, O. S., and Drevush, A. R. "Lizynh komertsiiinoi nerukhomosti iak alternatyva bankivskomu finansuvannia" [Leasing commercial real estate as an alternative to bank financing]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3 (129) (2012): 258-266.
- Haletska, T. I. "Lizynh v Ukraini: istorychnyi aspekt vynyknennia ta stanovlennia" [Leasing in Ukraine: the historical aspect of the origin and development]. *Naukovi zapysky NU «Ostrozka akademiia»*. Serii «Ekononika», no. 15 (2011): 390-397.
- Innovatsiinyi rozvytok promyslovosti iak skladova strukturalnoi transformatsii ekonomiky Ukrainy* [Innovative industrial development as part of the structural transformation of the economy of Ukraine]. Kyiv: NISD, 2013.
- International forfeiting association (IFA). <http://www.forfaiters.org/about/regional/ceeurope/>
- "Invest-gazeta" [Invest newspaper]. <http://www.investgazeta.net/finansy/factoring-v-ukraine-162572>
- Jahresbericht 2010 – 2011*: Bundesverband Deutscher Leasing Unternehmen, 2011.
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/page>
- "London company market statistics report. International underwriting association" http://www.iaa.co.uk/UA_Test/Documents/Statistics/London_Company_Market_Statistics_Reports/London_Company_Market_Statistics_Report_2011.aspx
- "Leaseurope. The voice of leasing and automotive rental in Europe" *Annual survey*, 2013.
- "Ukrainskiy bankovskiy portal" [Ukrainian banking portal]. http://banker.ua/bank_news/banks/2008/08/27/1180432398/